

Д. О. НИКОЛАЄВА

ТУРЕЦЬКО-КАТАРСЬКИЙ АЛЬЯНС: СПІЛЬНІ ПРОТИВНИКИ ТА ІНТЕРЕСИ У БЛИЗЬКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ

Досліджено еволюцію двосторонньої співпраці Туреччини та Катару. Акцентовано на активізації відносин після початку в червні 2017 р. Катарської дипломатичної кризи. Зосереджено увагу на відносинах у військовій та економічній сферах. Акцентовано на питаннях, щодо яких між Туреччиною та Катаром є розбіжності, котрі, однак, визначально не впливають на нинішній стратегічний характер двостороннього партнерства.

Ключові слова: *Катарська дипломатична криза, близькосхідна регіональна система міжнародних відносин.*

Nikolaieva Daria. Turkish-Qatari Alliance: Common Opponents and Interests in the Middle East

The evolution of bilateral cooperation between Turkey and Qatar has been investigated. Emphasis is placed on intensifying relations after the Qatari diplomatic crisis began in June 2017. The focus is on military and economic relations. Emphasis is placed on issues on which there are differences between Turkey and Qatar, which, however, do not have a significant impact on the current strategic nature of the bilateral partnership.

Key words: *Qatar diplomatic crisis, Middle East regional system of international relations.*

Близький Схід – поліконфліктогенний регіон. Після завершення активної фази «Арабської весни» країни регіону вступили у фазу «Арабської зими». Вона розгорнулася після 2012 р. на тлі невдачі початкових устремлінь учасників революцій в арабських країнах. У близькосхідному регіоні швидко сформувалися коаліції, інтереси яких контрастують.

Значною мірою відносини між державами на Близькому Сході визначає громадянська війна в Сирії, яка ведеться від 2011 р. Цей конфлікт вийшов за межі цієї держави та став точкою зітк-

© **НИКОЛАЄВА Дарія Олександрівна** – аспірантка кафедри міжнародних відносин факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; ORSID: 0000-0002-7070-1334; e-mail: dasha_nik2008@ukr.net

нення інтересів регіональних і позарегіональних гравців. Значна територія Сирії вийшла з-під влади місцевого уряду та контролюється опозиційними силами, а вони, у свою чергу, пов'язані з Туреччиною, Катаром, Саудівською Аравією та іншими державами. Відтак близькосхідна регіональна система міжнародних відносин продовжує трансформуватися. Такі країни, як Катар та Туреччина, виступають дедалі активнішими суб'єктами політики щодо регіону Близького Сходу.

Коаліція Туреччини та Катару склалася у 2011–2013 рр., коли обидві країни латентно протистояли Саудівській Аравії та її союзникам щодо питань постреволюційних перетворень найперше в Єгипті та Ємені. Тоді Туреччина та Катар підтримали рух «Братів-мусульман» та близькі їм політичні сили. Натомість коаліція, керована Саудівською Аравією, схилилася до світських сил, які могли б забезпечити авторитарну стабілізацію у відповідних державах¹. Ці процеси перервало проголошення 08.04.2013 р. Ісламської Держави Іраку та Леванту (ІДІЛ; 29.06.2014 р. перейменована на Ісламську Державу), яка оголосила себе всесвітнім халіфатом, а іншими державами, зокрема близькосхідними, позиційована як невизнана мусульманська терористична держава. Оскільки ІДІЛ було озвучено план радикальної трансформації всього політичного ландшафту Близького Сходу, а згодом і всього світу, то за нових обставин поле зіткнень між просаудівською коаліцією та турецько-катарським альянсом було переформатовано.

Якщо у 2000-х роках Саудівська Аравія та ОАЕ зберігали толерантність до зміцнення позицій Катару та Туреччини, то після початку «Арабської весни» підтримка Катаром і Туреччиною сил, пов'язаних із міжнародною релігійно-політичною організацією «Брати-мусульмани», була сприйнята як виклик безпеці провідних країн Перської затоки². Зміцнення альянсу Анкара-Доха вступило в суперечність з інтересами провідних країн Близького Сходу. Вочевидь Туреччину та Катар зблизила наявність спільних регіональних противників (наприклад, Єгипту), схожість інтересів у підтримці противників Б. Асада та палестинського руху ХАМАС, а також інші інтереси.

Періодично між Катаром та іншими державами регіону Близького Сходу зростає напруга, однак у 2017 р. протистоян-

ня у регіоні вийшло на новий рівень. У нашому аналізі питання катарської кризи потребує деталізації, позаяк його ми визначаємо детонатором нинішньої турецько-катарської співпраці.

Той факт, що Катар у квітні 2017 р. виплатив угрупованню, наближеному до «Аль-Каїди», а також невідомим представникам іранської сторони близько 1 млрд доларів США за звільнення членів катарської королівської родини, полонених під час полювання на території Іраку³, запустив механізм звинувачень Катару в фінансуванні тероризму. Поштовхом до ескалації напруги стало цитування 23.05.2017 р. катарським державним інформагентством «Qatar News Agency» нібито слів еміра країни шейха Таміма бін Хамада Аль Тані. Йшлося найперше про: 1) оцінку Ірану як значущої регіональної й ісламської держави, з якою необхідно співпрацювати, а не провокувати конфлікт; 2) пропозицію дослухатися до думки організації ХАМАС та визнати її повноправним представником палестинського народу; 3) збереження розбіжностей між США та Катаром. Попри те, що Катар пояснив появу такої інформації (точніше, дезінформації) хакерською атакою на сайт інформагентства, вони детонували антикатарські настрої.

05.06.2017 р. Саудівська Аравія, Єгипет, Бахрейн, ОАЕ, Ємен, Лівія, Маврикій та Мальдіви, звинувативши Катар у підтримці тероризму, співпраці з Іраном, дестабілізації регіону підтримкою терористичних угруповань (зокрема, «Братів-мусульман»), розірвали дипломатичні відносини з ним. Йорданія вдалася до м'якшої форми дипломатичного тиску відкликання свого посла. Саудівською Аравією було закрито державний кордон із Катаром, унеможливлене усяке наземне, морське й повітряне сполучення; громадянам було заборонено висловлювати симпатії до Катару під загрозою ув'язнення на 3-15 років і штрафу не менше 136 тис. доларів США. Єгипет також розірвав повітряне та морське сполучення з Катаром.

Продовольча блокада Катару була ударом з огляду на те, що близько 90 % усього продовольства у країні імпортувалися. Однак продовольча криза в країні була нетривалою: постачання було оперативно налагоджено з Туреччиною, Іраном, Марокко та іншими державами. Країна досить швидко пододала гострі наслідки торгового ембарго.

Туреччина першою підтримала Катар, відкрито стала на його бік і розкритикувала дії держав, які розірвали дипломатичні відносини з цією близькосхідною державою. Р. Т. Ердоган активно любіював інтереси Катару: від перших днів катарської кризи він провадив міжнародні перемовини. Турецький парламент невідкладно 07.06.2017 р. прийняв акти, які уможливили проведення спільних військових навчань із Катаром, залучення турецьких офіцерів для тренування катарських солдатів, збільшення військової присутності Туреччини в еміраті⁴. З прийняттям згаданих законів Туреччина відкрито перейшла на сторону Катару, припинивши своє перебування на нейтральній позиції.

Відзначаючи підтримку Катару Туреччиною, зауважимо, що Катар був серед тих держав, які надали Туреччині підтримку в ході спроби військового перевороту в ніч з 15 на 16 липня 2016 р. У той час як Катар невідкладно засудив цей заколот, інші арабські країни зайняли вичікувальну позицію. Нині позиція Катару щодо турецького путчу, а також позиція Туреччини щодо бойкоту Катару провідними арабськими державами від 2017 р. є найважливішими чинниками зміцнення двосторонніх стосунків на рівні стратегічного партнерства. Зауважимо, що Туреччина теж відчуває відносну ізоляцію в регіоні, а відтак набуває в особі Катару важливого союзника для посилення політичної ваги на Близькому Сході всупереч інтересам найперше Саудівської Аравії, ОАЕ та Єгипту.

Події червня 2017 р. стали поворотним моментом активізації двосторонніх економічних відносин Туреччини та Катару. Одним із наслідків катарської кризи стало підписання (листопад 2017 р.) Туреччиною, Іраном і Катаром тристоронньої угоди про зміцнення торговельних відносин між країнами та створення нових маршрутів проходження товарів із Туреччини та Ірану до Катару. Для Катару ця угода стала рішенням в умовах продовольчої блокади.

У 2017 р. порівняно з 2016 р. турецький експорт до Катару збільшився на 50 % і склав 750 млн доларів США. Загальний обсяг торгівлі між Туреччиною та Катаром зріс на 85 % за перший рік після початку катарської кризи. Після впровадження торгового ембарго щодо Катару велика кількість турецьких компаній вийшли на ринок цієї країни. Щорічний обсяг двосто-

ронньої торгівлі між двома країнами наразі становить близько 1,5 млрд доларів, а в перспективі на найближчі роки заплановано зростання торгових потоків до 5 млрд доларів. 205 турецьких фірм нині реалізують серію проектів, переважно пов'язаних з організацією чемпіонату світу з футболу 2022 р. Турецькі компанії виграли тендери на загальну суму 13 млрд доларів у рамках підготовки до цих змагань.

Одним із наслідків блокади стало рішення Катару створити власну промислову зону з близько 100 заводів поблизу столиці країни м. Доха орієнтовною вартістю 2,5 млрд доларів. Спорудження цих об'єктів здійснюють турецькі компанії. Понад 10 тис. турецьких працівників залучені на цих роботах. Катар знайшов у Туреччині торговельно-інвестиційного партнера, за посередництва якого пом'якшуються найболючіші прояви економічної блокади.

Зауважимо, що не лише Туреччина підтримує Катар, а й навпаки. Коли 2018 р. у Туреччині інфляція досягла найвищого за останні п'ятнадцять років рівня, різко ослабла національна грошова одиниця (турецька ліра), то катарська влада озвучила намір вкласти в економіку Туреччини 15 млрд доларів США прямих інвестицій.

Туреччина наразі успішно використовує цей період активних катарських інвестицій для стабілізації своїх мінливих ринків, але не може ігнорувати економічні відносини з іншими країнами-учасницями Ради співробітництва арабських держав Перської затоки та іншими акторами. Обсяги співпраці Туреччини зі Саудівською Аравією, ОАЕ та іншими країнами Перської затоки все ж були та залишаються значно більшими, аніж із Катаром. Відтак очевидно, що Туреччині важливо розвивати стратегічне партнерство з Катаром, але за ситуації посилення дипломатичного протистояння не допустити звуження економічної співпраці з іншими країнами Близького Сходу. Після початку катарської кризи очікуваним було різке зниження показників економічної співпраці Туреччини з ОАЕ та Саудівською Аравією. Однак дані 2018 р. вказують на все ще відносну стійкість економічних зв'язків між ними. Експорт Туреччини до Саудівської Аравії у 2017 р. знизився на 16 % та на 10 % у 2018 р., однак виріс імпорт. Навіть у дипломатично напруженому 2018 р. понад 70 % загального

експорту Туреччини до країн Близького Сходу припадав саме на Саудівську Аравію та ОАЕ. Отже, Саудівська Аравія та ОАЕ нині залишаються важливими торговельними партнерами Туреччини на Близькому Сході. Водночас не виключене подальше зниження позитивної динаміки ділових відносин між ними.

Відзначимо, що чинник газу також виступає причиною налагодження Катаром тісних стосунків з Туреччиною. Проблема – в потребі надійного транспортування скрапленого газу до споживачів (найперше до Західної Європи). Наразі танкери з газом від катарських портів до європейських терміналів проходять три морські зони: Ормузьку та Баб-ель-Мандебську протоки, Суецький канал. Найгірша ситуація з проходженням Суецького каналу, оскільки нинішня влада Єгипту на чолі з А. Ф. Ас-Сісі, недружна до Катару. Катар тисне на неї, підтримуючи рух «Братів-мусульман». З огляду на таку непевну ситуацію Катар обмірковує новий глобальний проект, який спростив би проблему транспортування газу. Мова про будівництво газопроводу від родовища «Південний Парс» через Саудівську Аравію Іран, Ірак та Сирію до Туреччини, а відтак – до Європи. Оскільки Сирія не підтримала такий план, то ініційовано проект в обхід неї. Не виключено, що уряд Катару уклав неофіційні домовленості з урядами Ірану та Туреччини, і якщо такий проект запрацює, Катар стане більш незалежним від інших арабських країн, найперше Єгипту.

У 2014 р. було досягнуто домовленості про розміщення першої військової бази Туреччини («Тарік бен Зіяд») на території Катару. Турецька військова присутність має багато причин, і зокрема захист суверенітету Катару та керівної династії Аль Тані від внутрішніх заворушень. Також Туреччина пояснює відкриття своїх військових баз у Катарі турботою про безпеку усього регіону Перської затоки, а не виключно однієї держави (Катару).

Водночас віднедавна небезпеку, яка загрожує країнам Перської затоки, Туреччина сприймає як таку, що спрямована й проти неї. Відтак Туреччина задекларувала зоною своїх інтересів такі території, які історично не були охоплені Османською імперією. Очевидно, постійна дислокація підрозділів армії Туреччини в Катарі виходить за межі інтересів Катару. Зокрема, йдеться

про створення т. зв. «Турецького трикутника» у складі турецьких баз у Катарі, Сомалі та Судані (о. Суакін).

Зростання турецької військової присутності в регіоні Перської затоки є предметом занепокоєння Саудівської Аравії, ОАЕ, Бахреїну, Єгипту та інших держав. Вони побоюються ймовірного дестабілізаційного втручання Туреччини та Катару в їх внутрішні справи. Саме цим пояснюється, що однією з тринадцяти ультимативних вимог до Катару 2017 р. було припинення військового співробітництва з Туреччиною. Натомість Катар не лише не виконав цю вимогу, а й уможливив будівництво другої турецької бази на своїй території (завершено у 2019 р.). Спорудження другої бази в Катарі можна розглядати як намагання Туреччини, паралельно зі США, Францією та Великою Британією, зміцнити свої позиції у регіоні Перської затоки та впливати на формування регіональної системи безпеки. При відкритті згаданих військових баз Туреччину як члена НАТО не зупиняло те, що в Катарі вже є великі військові бази НАТО (американська база ВПС США «Ель-Удейд», штаб Центрального командування США на військовій базі «Ас-Саалія»⁵).

Незалежно від кількості турецьких військових, дислокованих у Катарі, дві наявні військові бази мають величезне стратегічне значення у ситуації володіння Катаром величезними запасами природного газу. Відтак військова присутність Туреччини в Катарі потенційно дозволить їй увійти в групу провідних гравців світового енергетичного ринку. Військова присутність Туреччини в Перській затоці також може переформатувати її відносини з іншими державами Близького Сходу.

Віднедавна Туреччина стала головним постачальником військової техніки для Катару. Наприклад, на початку 2019 р. Катар отримав від Туреччини шість розвідувально-ударних безпілотних літальних апаратів Bayraktar TB2, а також три комплекси наземного управління. Угоду про їх отримання було укладено у 2017 р. 55 катарських військовослужбовців пройшли навчання в Туреччині щодо обслуговування цієї техніки.

Катар став першою державою у світі та єдиною державою-членом Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, який підтримав (хоч і з певними застереженнями) військову кампанію Туреччини «Джерело миру» на півночі Сирії,

розпочату 09.10.2019 р. Ця кампанія викликала різку критику й оцінена як акт агресії. Підтримка Катаром Туреччини за ситуації, коли міжнародна спільнота висловила протест операції «Джерело миру», засвідчує потужність турецького-катарського альянсу. Очікується, що Катар профінансує повернення близько 2 млн сирійських біженців на північ їх батьківщини («зона безпеки») після завершення операції «Джерело миру». Станом на листопад 2019 р. Катарське Товариство Червоного півмісяця (QRCS) розпочало надання житла репатрійованим із Туреччини сирійським біженцям поблизу міста Ель-Баб на півночі країни. Проект фінансується коштом Катарського фонду розвитку (QFFD) і здійснюється в партнерстві з турецьким органом із надзвичайних ситуацій (AFAD).

Певні точки дотику Туреччини та Катару є й щодо впливу на країни Північної Африки. Прикладом може бути Судан, який відіграє важливе геополітичну роль у Східній Африці. Турецька влада прагне зміцнити зв'язки з країнами, які перебували у сфері впливу Османської імперії у XVI ст. У березні 2018 р. було підписано угоду про інвестування Туреччиною 4 млрд дол. США на розвиток суданського порту на острові Суакін у Червоному морі. Після повалення у квітні 2019 р. режиму президента О. аль-Башира Р. Т. Ердоган активізував пошук нових партнерів у Судані, а для налагодження контактів зі суданськими політиками Туреччині важливе сприяння Катару, адже він має широкі зв'язки в ісламському світі. Зокрема, катарська влада підтримує контакти з лідерами партії «Альянс свободи та змін» та ін. Відтак партнерство Туреччини та Катару проявляється в тому, що Туреччина є своерідним гарантом безпеки Катару, розмістивши на території емірату кілька тисяч своїх військових. В обмін на гарантії безпеки катарські політичні лідери можуть сприяти налагодженню контактів влади Туреччини з впливовими політиками Судану. Туреччина і Катар вже набули досвіду налагодження зв'язків зі сунітськими ісламістами під час громадянської війни в Лівії та Сирії, відтак можуть діяти за тією ж схемою в Судані.

Попри активізацію співпраці Туреччини та Катару, вихід на рівень стратегічного партнерства слушними є оцінки їх відносин як примхливої мозаїки кооперації та суперництва⁶. Між обома державами є низка розбіжностей. Прикладом може бути

долучення Катару (попри заперечення Туреччини) до бурових робіт поблизу берегів Кіпру, після відкриття там американською корпорацією ExxonMobil трьох великих родовищ природного газу. Туреччина різко виступила проти їх розвідки, мотивуючи порушенням своїх прав на природні ресурси Північного Кіпру. Водночас Туреччина веде власні пошуки нафти та газу в акваторії Кіпру, не вважаючи це порушенням суверенітету Кіпру. Відтак Туреччина опинилася під загрозою запровадження економічних санкцій через геологорозвідувальне буріння, і такі санкції 15.07.2019 р. були введені ЄС. Водночас Катар намагається активізувати свою діяльність у Східному Середземномор'ї; стратегічним кроком стало його партнерство з ExxonMobil. Окрім цього, компанія Qatar Petroleum у 2019 р. запустила нафтопереробне підприємство в Єгипті (будівництво було заплановане ще у 2012 р.).

Отже, альянс Туреччини та Катару має стратегічний для обох держав характер. Він охоплює політичну координацію, значну фінансову допомогу (Катару Туреччині), військову й продовольчу підтримку (Туреччини Катару) тощо. Угоди, підписані у сфері безпеки та оборони, вивели співпрацю між обома країнами на рівень стратегічного партнерства. Відкриття двох військових баз Туреччини у Катарі аргумент щодо міцності альянсу двох держав. Економічна складова відносин також має прогресивну динаміку. Туреччина має намір закріпитися у регіоні Перської затоки, впливати на держави регіону. Не виключено, що вона хоче повернути собі гегемонію, яку мала до падіння у 1924 р. Османської імперії. З огляду на таку перспективу альянс із Катаром є виправданим.

Водночас, підтримуючи Катар, Туреччина потрапила в площину складного релігійного конфлікту між сунітами та шіїтами. Не виключене погіршення відносин Туреччини з іншими державами Перської затоки в силу її союзу з Катаром (а також Іраном). Підтримка Туреччиною Катару вже певною мірою ускладнила її зв'язки зі Саудівською Аравією та ОАЕ, мотивувала ці країни перешкоджати зусиллям Туреччини розширити дипломатичні та економічні зв'язки з іншими країнами в арабському світі.

Окрім цього, схоже, що Туреччина не може визначально впливати на зовнішньополітичний курс Катару, який в силу

своєї активної позиції на міжнародній арені часто тісно співпрацює з протилежними сторонами різних конфліктів на теренах Близького Сходу. Наразі Катар досить вдало використовує свої великі природні ресурси як своєрідний страховий поліс, щоб за будь-якої ситуації мати достатню підтримку на міжнародній арені задля продовження функціонування як суверенної держави.

1. Кияниця Л. Л. Конфліктогенність міждержавних відносин на Близькому Сході після «Арабської весни»: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. Сер. Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 1-2 (33-34). С. 44. 2. Başkan B. *Turkey and Qatar in the Tangled Geopolitics of the Middle East*. Palgrave, 2016, 147 p. 3. Solomon E. The \$1bn hostage deal that enraged Qatar's Gulf rivals. *Financial Times*. 2017. 5 Jun. 4. Закіянов Д., Паливода Н. Маленькі, але горді: як і чому розгоряється криза навколо Катару. URL: <https://mind.ua/publications/20172865-malenki-ale-gordi-yak-i-chomu-rozgoryaetsya-kriza-navkolo-kataru> 5. Волохов В. *Близький Схід: Стабільна нестабільність*. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/blyzkyu-skhid-stabilna-nestabilnist/> 6. Cammack, P. et al. (2017). *Arab Fractures: Citizens, States, and Social Contracts*. *Carnegie Endowment for International Peace*. Washington, D.C. P. 70–71.

References

1. Kyjanycja L. L. Konfliktohennist' mižderžavnyx vidnosyn na Blyz'komu Sxodi pislja «Arabs'koji vesny»: sučasnyj stan ta perspektyvy rozvytku. *Visnyk NTUU «Kyjivs'kyj politexničnyj instytut»*. Ser. Politolohija. Sociolohija. Pravo. 2017. № 1-2 (33-34). S. 44. 2. Başkan B. *Turkey and Qatar in the Tangled Geopolitics of the Middle East*. Palgrave, 2016, 147 p. 3. Solomon E. The \$1bn hostage deal that enraged Qatar's Gulf rivals. *Financial Times*. 2017. 5 Jun. 4. Zakijanov D., Palyvoda N. Malen'ki, ale hordi: jak i čomu rozhorjajet'sja kryza navkolo Kataru. URL: <https://mind.ua/publications/20172865-malenki-ale-gordi-yak-i-chomu-rozgoryaetsya-kriza-navkolo-kataru> 5. Voloxov V. *Blyz'kyj Sxid: Stabil'na nestabil'nist'*. URL: <http://bintel.com.ua/uk/article/blyzkyu-skhid-stabilna-nestabilnist/> 6. Cammack, P. et al. (2017). *Arab Fractures: Citizens, States, and Social Contracts*. *Carnegie Endowment for International Peace*. Washington, D.C. P. 70–71.

Nikolaieva Dariia. Turkish-Qatari Alliance: Common Opponents and Interests in the Middle East

The article points out that the coalition of Turkey and Qatar formed in 2011-2013, when both countries latently confronted Saudi Arabia and its allies on post-revolutionary transformation issues in Egypt and Yemen first. At that time, Turkey and Qatar supported the Muslim Brotherhood movement and their close political forces.

The author notes that in the 2000s, Saudi Arabia and the UAE maintained a tolerance for strengthening Qatar and Turkey. However, after the start of the Arab Spring, support for Qatar and Turkey by forces affiliated with the Muslim Brotherhood was seen as a challenge to the security of the Gulf nations. Strengthening the Ankara-Doha alliance has come into conflict with the interests of the leading Middle East countries. Apparently, Turkey and Qatar have become closer to having joint regional opponents (such as Egypt), similar interests in supporting opponents of B. Assad and the Palestinian Hamas movement, as well as other interests.

It is noted that there is a periodic tension between Qatar and other countries in the Middle East region. In June 2017, the confrontation in the region took a new level and made Qatar's political and economic isolation. This led to the intensification of its relations with other states, first Turkey. Turkey was the first to support Qatar, openly supported it, and criticized the actions of states that severed diplomatic relations with the Middle East. Turkish President Erdoğan has been actively lobbying for Qatar's interests: since the early days of the Qatar crisis, he has held international talks.

It is noted that the alliance between Turkey and Qatar is strategic for both countries. It covers political coordination, significant financial assistance (Qatar Turkey), military and food support (Qatar Turkey), etc. The agreements signed in the field of security and defense brought the cooperation between the two countries to the level of strategic partnership. The opening of Turkey's two military bases in Qatar is proof of the strength of the two-state alliance. It is argued that the economic component of Turkey's and Qatar's relations also has a progressive dynamic. It is stated that Turkey intends to gain a foothold in the Gulf region and to influence the countries of the region. It is possible that she wants to regain the hegemony she had until the fall of the 1924 Ottoman Empire.

The author of the article notes that in support of Qatar, Turkey has fallen into the midst of a complicated religious conflict between Sunnis and Shiites. The deterioration of Turkey's relations with other Gulf states by virtue of its alliance with Qatar (as well as Iran) cannot be ruled out. Turkey's support for Qatar has to some extent complicated its ties with Saudi Arabia and the UAE, motivating these countries to hamper Turkey's efforts to expand diplomatic and economic ties with other countries in the Arab world.

The author is of the opinion that Turkey cannot have a decisive influence on the foreign policy of Qatar, which, because of its active position in the international arena, often cooperates closely with opposite parties to the various conflicts in the Middle East. It is emphasized that Qatar is now quite adept at using its vast natural resources as a kind of insurance policy to have sufficient support in the international arena in any situation to continue to function as a sovereign state.

Key words: Qatar diplomatic crisis, Middle East regional system of international relations.